

УДК336.7:330.3

І. Д. Давидович,

аспірант кафедри економічної теорії

та історії економічної думки

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар 24/26, м. Одеса, 65044, Україна

e-mail: davyd1594@gmail.com

ВПЛИВ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено взаємозв'язок між кредитуванням суб'єктів господарювання та розвитком національної економіки України. Здійснено оцінку впливу на ВВП сукупності показників банківського кредиту. Розроблено методичні та практичні рекомендації щодо удосконалення кредитного процесу в Україні, що дозволить сприяти відновленню зростання національної економіки.

Ключові слова: кредит, кредитоспроможність, ВВП, національна економіка

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку національна економіка характеризується нестабільністю та невизначеністю. Фахівці, аналітики, науковці шукають найкращі варіанти відновлення стабільності вітчизняної економіки та створення передумов для забезпечення стійкого економічного зростання та добробуту населення.

Одним із основних інструментів соціально-економічного розвитку є кредит, завдяки якому економічні суб'єкти отримують кошти для фінансування поточної та перспективної господарської діяльності. Втім, на сьогодні процес кредитування обмежений, оскільки характеризується високими вимогами до потенційного позичальника, високою вартістю залучення та обслуговування кредитів, високими транзакційними витратами. При цьому значна частка суб'єктів господарювання – потенційних позичальників характеризується низьким рівнем ліквідності, фінансової стійкості, прибутковості, має незадовільний рівень кредитоспроможності й ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам розвитку кредиту та кредитних інструментів приділяють увагу в своїх дослідженнях такі відомі вітчизняні економісти, як В. Базилевич, О. Барановський, О. Вовчак, В. Галасюк, А. Гідулян, Ж. Довгань, Т. Доро-

шенко, В. Лагутін, М. Савлук, В. Стельмах й інші. У своїх роботах вони розглядають різноманітні аспекти економічної ролі кредиту та його впливу на структуру і динаміку економічного розвитку. Але, окремі питання потребують подальшого дослідження, зокрема аналіз галузевої структури кредитування та її впливу на розвиток економіки України.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є дослідження ролі кредиту у розвитку національної економіки України на основі економіко-математичного моделювання та обґрунтування рекомендацій щодо підвищення ефективності процесу кредитування.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні банківська система України не виконує роль прискорювача розвитку національної економіки. Недостатніми є власні кошти комерційних банків, нестабільні пасивні операції, що відповідно обмежує пропозицію кредитних ресурсів. Банківські установи майже не залучають ресурси на довгостроковій основі. Негативний вплив на кредитні операції банківського сектору має й соціально-політична та економічна нестабільність, волатильність валютного ринку, дефіцит державного бюджету і зростання державного боргу, накопичені проблемні кредити, різке зниження кредитоспроможності суб'єктів господарювання й ін. Тривалий час кредитні операції банків здійснювалися у відповідності до мети отримання швидких надприбутків, що значно знизило рівень їх фінансової стабільності, ефективності та практично позбавило кредитних ресурсів реальний сектор економіки. Також практично відсутня практика надання кредитів банками під виробничі програми довгострокового характеру та проектного фінансування. Галузева та регіональна структури кредитування характеризується асиметричністю та відсутністю державної політики щодо її оптимізації в контексті забезпечення зростання соціально-економічного добробуту.

Дані табл. 1 свідчать про зменшення частки сукупних кредитів нефінансовому сектору у ВВП в останні роки, в той час, як прострочена заборгованість зростає, що свідчить про зниження ролі кредиту у розвитку національної економіки та погіршення кредитних портфелів банківських установ. В цілому частка кредитів суб'єктам господарювання у ВВП є занадто низькою. Так, в США на кінець 2016 р. частка внутрішнього кредиту в ВВП становила 192 %, в ЄС – 94 %, у Німеччині – 77 %, у Польщі – 54 %, у Словаччині – 56 %, в Чехії – 51 % [2].

Таблиця 1

**Частка сукупних та прострочених кредитів нефінансовим
корпораціям у ВВП в Україні, %**

Рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
кредити нефінансовим корпораціям / ВВП	46,80	50,61	46,28	44,20	42,90	47,56	47,42	22,69	17,52
прострочені кредити нефінансовим корпораціям / ВВП	46,80	5,74	6,06	4,20	3,68	3,53	6,01	7,93	6,85

Джерело : розраховано за даними [1].

Втім зменшення частки кредиту у ВВП не завжди характеризує його роль та вплив на ВВП, оскільки підприємства можуть залучати додатковий капітал через інвестиції, розміщення акцій або облігацій. Тому для оцінки ролі банківського кредиту в розвитку національної економіки України побудуємо ряд моделей залежності ВВП від сукупності факторів на основі даних за 2007-2016 рр.:

Модель 1: оцінка впливу на ВВП джерела надходження капітальних інвестицій суб'єктів господарювання: – інвестиції за рахунок коштів державного бюджету; – інвестиції за рахунок коштів місцевих бюджетів; – інвестиції за рахунок власних коштів підприємств та організацій; – кредити банків та інші позики; – інвестиції іноземних інвесторів; – кошти населення на будівництво житла.

$$\begin{aligned}
 Y = & 24105,1 - 0,385 * X_1 + 0,203 * X_2 + 0,755 * X_3 - 0,18 * X_4 - \\
 & - 0,488 * X_5 + 0,832 * X_6 \quad (1) \\
 & (R^2 = 0,979, F_{\text{розр.}} > F_{\text{кр.}})
 \end{aligned}$$

На основі результатів можна узагальнити: позитивний вплив на ВВП мають лише інвестиції суб'єктів господарювання за рахунок власних коштів підприємства та кошти населення на будівництво житла, а інвестиції за рахунок кредитів негативно впливають на ВВП.

Модель 2: оцінка впливу на ВВП кредитування економічних суб'єктів: – кредитування страхових компаній та недержавних пенсійних фондів; – кредитування центральних органів влади; – кредитування місцевих та регіональних органів влади; – кредитування державних корпорацій; – кредитування приватних компаній; – кредитування домогосподарств.

$$Y = 396751,28 + 0,0207 * X_7 + 0,455 * X_8 + 0,318 * X_9 + 0,933 * X_{10} + 0,958 * X_{11} + 0,214 * X_{12} \quad (2)$$

($R^2 = 0,987$, $F_{\text{розр.}} > F_{\text{кр.}}$)

На основі результатів моделі 2 можна узагальнити, що кредитування всіх економічних суб'єктів позитивно впливає на динаміку ВВП, найбільший вплив має кредитування приватних і державних корпорацій.

Актуальним щодо сприяння економічному розвитку в Україні є галузева структура кредитування національної економіки, яка протягом тривалого часу є неефективною. Йдеться, насамперед, про орієнтацію банківського кредитування на пріоритетні види економічної діяльності щодо забезпечення стійкого зростання соціально-економічного добробуту, тобто для відновлення позитивної динаміки української економіки, кредитні відносини мають бути підпорядковані поживленню інвестиційної та інноваційної діяльності, фінансовому забезпеченню структурних перетворень та економічному зростанню. Кредит має створювати сприятливі умови для розвитку всіх сфер і галузей національної економіки України та створювати мультиплікативні ефекти.

Аналіз структури кредитування національної економіки за видами економічної діяльності [1] демонструє, що найбільша частка банківських кредитів зосереджена у промисловості (понад 50 %) та оптовій і роздрібній торгівлі (18 %). На початок 2017 р. 38 % кредитів було видано підприємствам переробної промисловості, 12 % – для операцій з нерухомим майном, по 7 % підприємствам, пов'язаним із постачанням електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря і транспортом, складським господарством, поштовою та кур'єрською діяльністю. У період 2014-2015 рр. спостерігається спад кредитування, що, у першу чергу, пов'язано з економічною кризою та зменшенням кількості банківських установ. Найбільший спад спостерігається у сфері кредитування оптової та роздрібної торгівлі. Хоча у 2016-2017 рр. кредитування відновлюється ставки проценту залишаються високими (на кінець 2016 р. середня ставка в національній валюті 17,5 %, в іноземній – 8 %), а кредити для значної кількості суб'єктів господарювання – недоступними. При цьому на 1.01.2017 р. залишається високий рівень доларизації кредитного портфелю – 52 %, а отже коливання курсу національної валюти ще більше обмежує доступність кредитів суб'єктам господарювання.

Модель 3: оцінка впливу на ВВП кредитування суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності: – сільське госпо-

дарство, лісове господарство та рибне господарство; – оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; – діяльність готелів та ресторанів; – будівництво; діяльність транспорту та зв'язку; – фінансовий сектор (за виключенням банківських установ); – операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям; – освіта; – промисловість (складається з добувної та переробної промисловості).

$$Y = 282676,6 - 0,21 * X_{13} + 0,47 * X_{14} + 0,09 * X_{15} + 0,18 * X_{16} - 0,10 * X_{17} + 0,14 * X_{18} + 0,07 * X_{19} - 0,04 * X_{20} + 0,54 * X_{21} \quad (3)$$

($R^2=0879$, $F_{\text{розр.}} > F_{\text{кр.}}$)

Отже, отриманні розрахунки демонструють наступне. Найбільший позитивний вплив на ВВП має кредитування сфери торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку і промисловості, що в цілому об'єктивно, враховуючи, що на ці види економічної діяльності приходиться 70% банківських кредитів. Кредитування сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства, діяльності транспорту і зв'язку, а також освіти має негативний вплив на ВВП.

Окрім цього, важливим питання є доступність кредитів суб'єктам господарювання та їх здатність використовувати кредитні ресурси за призначенням і ефективно [5-6]. Для цього розраховано показники фінансового стану: рентабельність операційної діяльності, коефіцієнт фінансової залежності, поточну ліквідність (табл. 2).

На основі оцінки показників можна зробити наступні висновки. В цілому по економіці суб'єкти господарювання демонструють високий рівень залежності від запозичених коштів – 72 % (рекомендується не більше 50 %). Сільське господарство, промисловість, оптова та роздрібна торгівля, будівництво найбільше залежні від залученого капіталу, аніж від власного, що розглядається банківськими установами як негативний чинник кредитоспроможності. Незадовільними щодо кредитоспроможності є й показники рентабельності операційної діяльності і поточної ліквідності. Для більшості видів економічної діяльності рентабельність операційної діяльності є негативною. Кредитоємкість [7], тобто здатність залучати кредитні ресурси, демонструють види економічної діяльності: транспорт, складське господарство; мистецтво, освіта та адміністративні послуги.

Таблиця 2

Основні економічні показники підприємств за секторами економіки за 2016 рік

	Рентабельність (у %)	Фінансова залежність	Ліквідність
Усього	1	0,716	0,998
Сільське, лісове та рибне господарство	41,7	0,598	1,503
Промисловість	0,9	0,796	0,929
Будівництво	-7,6	1,051	0,958
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-0,9	1,048	0,978
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	1,1	0,324	0,893
Тимчасове розміщування й організація харчування	-17,3	1,104	0,561
Інформація та телекомунікації	0,5	0,586	0,799
Фінансова та страхова діяльність	-8,9	0,644	1,694
Операції з нерухомим майном	-33,4	1,026	0,715
Професійна, наукова та технічна діяльність	-1,1	0,395	0,984
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-11,9	0,347	0,882
Освіта	5,7	0,391	0,976
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-0,6	0,704	0,729
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-25,3	0,718	0,629
Надання інших видів послуг	7,3	0,693	0,819

Джерело: розраховано за даними [3-4].

Отже, слід констатувати, що для того, щоб банківські кредити сприяли розвитку національної економіки нагальним є забезпечення достатнього рівня кредитоспроможності суб'єктів господарювання усіх видів економічної діяльності шляхом відновлення прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості; нарощування власного капіталу; реструктуризації заборгованості, у тому числі і перед банківськими установами; диверсифікації джерел залучення фінансових ресурсів й ін. Поки ці проблеми не будуть вирішені банківські кредити будуть мати переважно короткостроковий та спекулятивний характер. Потребує удосконалення й правове забезпечення проблемної заборгованості.

Висновки та пропозиції. В цілому отриманні результати дослідження демонструють, що банківський кредит є важливим джерелом розвитку

національної економіки України. Втім на сьогодні кредитний процес характеризується неефективністю. У першу чергу це є результатом нераціонального використання кредитних коштів, більшість кредитів йдуть не на створення додаткових робочих місць або розширення та оновлення виробництва, а на поповнення оборотного капіталу, зокрема торгівельних підприємств. По-друге в країні поширена практика, коли банки надають кредити власним бізнес-групам, що також обмежує кредитування інших підприємств. По-третє, відсутні ефективні правові механізми роботи з недобропорядними позичальниками, єдині реєстри кредитних історій, санкції у формі зіпсованої ділової репутації за неповернення кредитів тощо. По-четверте, негативним чинником останніх років є соціально-політична та фінансово-економічна нестабільність.

Отже, резюмуючи доцільно надати рекомендації щодо удосконалення кредитного процесу в Україні:

Для банківських установ:

- зниження витрат на формування ресурсів;
- диверсифікація джерел формування ресурсної бази;
- розробка нових кредитних продуктів для малого та середнього бізнесу;
- створення вертикально інтегрованого кластеру, в центрі якого був би банк: у класичному розумінні це має бути ФПП, але з різними власниками (це допоможе банкам знизити вартість кредиту та знизити ризик його неповернення);
- удосконалення системи оцінки кредитоспроможності позичальників;
- удосконалення системи управління ризиками.

Для потенційних позичальників:

- проведення реструктуризації поточної заборгованості;
- пошук оптимальних ресурсів для поповнення оборотного капіталу та капітальних інвестицій;
- створення довгострокових планів розвитку бізнесу.

Для держави:

- розроблення державних програм підтримки перспективних видів економічної діяльності;
- пошук іноземних інвесторів, зацікавлених у вкладенні коштів у національну економіку;
- розвиток небанківського фінансового сектору (наприклад, розвиток фондового ринку та ринку боргових інструментів);
- створення привабливого податкового режиму для тих кредиторів та

інвесторів, які вкладатимуть кошти у створення додатної вартості на території України;

- підвищення інтересу серед населення до підприємницької діяльності (само зайнятості).

Для НБУ:

- забезпечення стабільності та прогнозованості банківського сектору;
- створення умов для зниження ставок за депозитами (наприклад шляхом встановлення верхньої межі ставок за депозитами);
- підвищення довіри до банківської системи;
- зниження вартості кредитних коштів;
- створення єдиної бази кредитних історій;
- зміна підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника (обов'язкове включення до оцінки ділової репутації позичальника);
- підвищення фінансової грамотності населення та підприємців;

Запропоновані рекомендації, як бачимо, мають лише одну мету – створити додану вартість шляхом стимулювання вкладення коштів у створення виробництва в Україні. Але, для того, щоб досягти цієї мети, усі учасники кредитного ринку мають бути зацікавленні у цьому та діяти злагоджено. Результатом цього може стати створення передумов для сталого економічного розвитку країни.

Список використаної літератури

1. Бюлетень Національного Банку України за 2007-2016 роки. Національний банк України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=67693 (дата 02.09.2017). – Назва за екрану.
2. World Bank Open Data. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://data.worldbank.org/indicator> (дата 02.09.2017). – Назва за екрану.
3. Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності в Україні. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата 02.09.2017). – Назва за екрану.
4. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності в Україні. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата 02.09.2017). – Назва за екрану.
5. Ломачинська І. А. Забезпечення кредитоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання в сучасних умовах розвитку національної економіки / І. Д. Давидович, І. А. Ломачинська // Вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 6. – Частина 5. – С. 12-15.

6. Maslennikov E. I. Strategic assessment of the financial sustainability of the industrial enterprise. – [Електронний ресурс] / E. I. Maslennikov // Економіка : реалії часу. – 2014. – № 6 (16). – С. 111-115. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No6/111-115.pdf>. (дата 02.09.2017). – Назва за екрану.
7. Ломачинська І. А. Механізм управління фінансами підприємств в умовах трансформації економіки : монографія / І. А. Ломачинська. – Одеса : Астропринт, 2011. – 280 с.

Стаття надійшла 06.11.2017 р.

И. Д. Давыдович,

аспирант кафедры экономической теории
и истории экономической мысли

Одесского национального университета имени И. И. Мечникова,
Французский бульвар 24/26, г. Одесса, 65044, Украина

e-mail: davyd1594@gmail.com

ВЛИЯНИЕ БАНКОВСКОГО КРЕДИТА НА РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье исследована взаимосвязь между кредитованием субъектов хозяйствования и развитием национальной экономики Украины. Осуществлена оценка влияния на ВВП совокупности показателей банковского кредита. Разработаны методические и практические рекомендации по совершенствованию кредитного процесса в Украине, что позволит содействовать восстановлению роста национальной экономики.

Ключевые слова: кредит, кредитоспособность, ВВП, национальная экономика

I. D. Davydovych,

aspirant of Economical Theory
and the History of Economical Thought Department
of Economics and Management Department

of Odessa I. I. Mechnikov National University,
24/26, Frantsuzkiy av., Odessa, 65044, Ukraine

e-mail: davyd1594@gmail.com

INFLUENCE OF BANK CREDITS ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN NATIONAL ECONOMY

Summary

On a regular basis, the development of the national economy is characterized by an unsettled and unaccounted for. Experts, analysts, scientists are looking for the best

ways to restore the stability of the domestic economy and create the preconditions for sustainable economic growth and welfare of the population.

One of the main instruments of socio-economic development is the credit, through which economic entities receive funds to finance current and promising economic activity. However, today the lending process is limited, because it is characterized by high requirements for a potential borrower, high cost of attracting and servicing loans, high transaction costs. At the same time, a significant proportion of economic entities-potential borrowers is characterized by low levels of liquidity, financial stability, profitability, and poor creditworthiness.

The article examines the relationship between loans and the national economy. Among this was found the relationship between lending to some sectors of the economy and GDP. Methodical and practical recommendations have been developed to improve creditworthiness in order to overcome the economic crisis in the country.

Key words: credit, creditworthiness, GDP, national economy.

References

1. Biuletен Natsionalnoho Banku Ukrainy za 2007-2016 roky. Ofitsiyni сайт Natsionalnoho banku Ukrainy [Bulletin of the National Bank of Ukraine (2007-2016). Official website of National Bank of Ukraine]. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=67693 [in Ukrainian].
2. World Bank Open Data (2016). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator>
3. Rentabelnist operatsiinoi diialnosti pidprijemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti v Ukraini. Ofitsiyni сайт Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy [Cost-effectiveness of operating activities of enterprises by types of economic activity in Ukraine. Official website of State Committee of Statistics of Ukraine]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
4. Struktura balansu pidprijemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti v Ukraini. Ofitsiyni сайт Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy [The structure of the balance of enterprises by types of economic activity in Ukraine. Official website of State Committee of Statistics of Ukraine]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Lomachynska, I. A. & Davydovych, I. D. (2014). Zabezpechennia kredytopromozhnosti vitchyznianskykh subiektiv hospodariuvannia v suchasnykh umovakh rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Ensuring creditworthiness of domestic economic entities in modern conditions of development of the country]. *Visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky»*. – *Scientific Herald of Kherson State University. Series: Economics Sciences*, 6 (5), pp. 12-15. [in Ukrainian].
6. Maslennikov, E. I. (2014). Strategic assessment of the financial sustainability of the industrial enterprise. *Ekonomika : realii chasu. – Economics: time realities*, 6 (16), pp. 111-115. Retrieved from <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No6/111-115.pdf>. [in Ukrainian].

7. Lomachynska, I. A. (2011). Mekhanizm upravlinnia finansamy pidpriemstv v umovakh transformatsii ekonomiky [Mechanism of financial management of enterprises under the conditions of economy transformation]. Odesa: Astroprint. [in Ukrainian].